

Istoriniai tekstai Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų leidiniuose 1907–1941 m.: kiekybinė apžvalga

TITAS KRUTULYS

Vilniaus universitetas, Istorijos fakultetas, Universiteto g. 7, 01513 Vilnius

El. paštas laukiniskarvelis@gmail.com

Straipsnis skirtas apžvelgti 1907–1941 m. Lietuvoje leistų humanitarinių ir socialinių mokslų tęstinių leidinių ir mokslinių žurnalų istorinės tematikos tekstus. Darbe įvairiais pjūviais analizuojami Lietuvos ir užsienio šalių praeitį aprašantys tekstai, parodomas jų santykis su kitomis publikacijomis, kiekybinis pasiskirstymas aptariamam laikotarpiui, svarbiausi aprašomų temų ir istorinių laikotarpių kiekybiniai skirtumai, pateikiamos dažniausiai aprašomos užsienio šalys. Tekste analizuojama 20 skirtingų leidinių, leistų Lietuvos universiteto, mokslo draugijų ar institutų iniciatyva, apimančių kalbotyros, literatūros, filosofijos, religijos, istorijos, etnologijos, teisės, ekonomikos mokslus. Bandoma atskleisti ryškiausius skirtingų leidinių grupių požiūrius į praeitį. Tyrimo rezultatai rodo gausų istorinio pobūdžio tekstų skaičių akademinėje spaudoje, siūloma kelti hipotezę apie bent penkis skirtingus įvairių mokslo disciplinų konstruotus istorinius pasakojimus.

Raktažodžiai: lietuvių periodinė spauda, mokslinė spauda, istoriniai tekstai, 1907–1941 m., humanitariniai ir socialiniai mokslai

IVADAS

Tyrimo objektas. Tyrime kiekybiškai analizuojami istorinės tematikos tekstai Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų periodinėje spaudoje iki Antrojo pasaulinio karo. Nuo 1907 m. atsirado ir paplito išskirtinė leidinių grupė, atskleidusi Lietuvos mokslų profesionalizaciją ir institucionalizaciją: moksliniai žurnalai ir tęstiniai leidiniai. Jų leidybą inicijavo Lietuvos universitetas (vėliau Vytauto Didžiojo universitetas, toliau – LU arba VDU), taip pat įvairios organizacijos ir draugijos. Pirmaisiais moksliniais tęstiniais leidiniais lietuvių kalba įvardijami JAV lietuvių Šenendoa leista *Dirva* ir Tilžėje pasirodžiusi *Žinyčia*, tačiau pirmas Lietuvoje leistas, didesnę įtaką lietuviško mokslo raidai turėjęs leidinys buvo Lietuvos mokslo draugijos *Lietuvių tauta*, daugiausia dėmesio skyręs humanitarinių studijų publikacijoms. Iki Pirmojo pasaulinio karo pasirodę bent keli moksliniais prisistatę žurnalai savo turiniu dažniau buvo panašūs į visuomeninius žurnalus, tačiau juose jau pastebima atsiribojimo nuo kultūrinių leidinių ir moksliskumo augimo tendencija [9]. Tarpukario LU ir VDU ypatingą vietą užėmė humanitariniai ir

socialiniai mokslai; būtent šiuose fakultetuose pasirodė daugiausiai periodinių leidinių. Šių mokslų periodikoje svarbi vieta teko istorinio pobūdžio tekstams [11, 118], skirtiems pristatyti konkrečios mokslo disciplinos istoriją ir sukonstruoti objektyvesnę istorinį pasakojimą.

Problematika. Mokslinė periodika, kurta tuometinės elitinės tautos intelektualų grupės, stengėsi formuoti to meto visuomenės epistemą, todėl šalia ryškiausių to meto pasaulėžiūrinių grupių periodinės spaudos ji traktuotina kaip viena įtakingiausių. Dalis tekstų buvo perspausdinami, autoriai reiškėsi ir visuomeninėje spaudoje, o leidiniuose pateiktos idėjos pretendavo į tiesą ir mokslinius faktus. Dėl tarpukariu paplitusios istorijos aktualizavimu suinteresuotos nacionalistinės ideologijos [25] ir mokslinės refleksijos istorinė tematika mokslinėje periodikoje užima išskirtinę vietą [33, 42]: tokios tematikos tekstai publikuoti beveik visuose humanitarinių bei socialinių mokslų leidiniuose. Todėl tikėtina, kad istorijos požiūriu šio tipo periodinėje spaudoje funkcionavo skirtingi ir unikalus, kitose periodikos grupėse neaptikti skirtingų interesų mokslininkų pasakojimai apie Lietuvos ir užsienio šalių praeitį. Istorinės tematikos tekstų mokslinėje periodikoje apžvalga kiekybiniu požiūriu nėra analizuota. Tyrimuose, skirtuose istorijai mokslinėje spaudoje, paprastai nenaudojami kiekybiniai tyrimų metodai, neįtraukiama užsienio istorija, analizuojama nedidelė dalis leidinių, o platesni periodikos kiekybiniai tyrimai paprastai neliečia straipsnių tematikos ir susitelkia į konteksto ir autorių analizę [9].

Straipsnio **tikslas** – parodyti istorinių tekstų kiekybinį ir tematinį pasiskirstymą humanitarinių ir socialinių mokslų periodiniuose leidiniuose išskiriant pagrindines leidinių grupes ir atskleidžiant ryškiausius kiekybinius panašumus ir skirtumus.

Uždaviniai: 1) pateikti istorinės tematikos tekstų periodikoje skaičių, santykį su kitais tekstais ir svarbiausius kiekybinės raidos aspektus aptariamam laikotarpiui; 2) parodyti būdingiausių istorinių tematikų ir aprašomų epochų dažnumą skirtinguose leidiniuose; 3) atskleisti užsienio šalių istorijos vietą leidinyje ir būdingiausias aprašytas šalis.

Metodai ir sąvokos. Pagrindiniai tyrimo metodai: istorinis lyginamasis ir kiekybinis turinio analizė. Tyrimo rezultatai pateikiami devyniose lentelėse, tekstai pristatomi įvairiais pjūviais: per bendrą istorinių tekstų santykį su kitomis publikacijomis, kiekybinį istorinių tekstų pasiskirstymą, istorinių tekstų tipus, būdingesnes istorijos temas, aptariamą epochas, įvardijamos dažniausiai aprašomos užsienio šalys. Tyrimo kategorijos išskirtos pasiremiant analogiškais kiekybiniais tyrimais [12; 40; 41], taip pat įvertinant mokslinių leidinių specifiką ir pačių istorinių tekstų dažnumą. Tyrimo imtis – generalinė aibė, tyrimui pasitelkti visi išskirtų mokslinių periodinių leidinių numeriai, tekstai pagal temas skirstomi atsižvelgiant į pavadinimą ir turinį. Naudojama istorijos samprata yra plati, todėl dažniau tekstai apibūdinami kaip *istorinės tematikos* ar *istorinio pobūdžio*. Į tyrimą įtraukti tekstai, aprašantys senesnius nei 10 metų įvykius ar reiškinius, – tai nekrologai, biografijos, literatūros, archeologijos, filosofijos, politikos, etnografijos, socialinės, kultūros, teisės, ekonomikos, kalbos istorijos tekstai. Tyrimo pagrindą sudaro istoriniai straipsniai, tačiau įtrauktos ir recenzijos, istorinių šaltinių publikacijos, bibliografijos, retais atvejais ir monografijos (publikuotos tęstiniuose leidiniuose). Tyrimui nenaudoti istorinę dimensiją turintys grožiniai kūriniai (išskyrus kritiškas jų recenzijas), taip pat reklamos. Priskirti tekstai dažnai ignoruojami analogiškuose tyrimuose, tad rezultatai stipriai skirtųsi susiaurinus generalinę aibę griežtesniu chronologiniu, tematinio ar tipologiniu kriterijumi. Šiame darbe stengiamasi parodyti bendrą istorinės atminties lauką mokslinėje spaudoje, o ne tik mokslinių straipsnių skaičių. Tyrimo rezultatai lentelėse

nebūtinai sutampa su bendru tekstų skaičiumi, nes dalis tekstų atitiko kelias tematinės kategorijas, šalis ar laikotarpius, į chronologijos apžvalgą neįtraukti tekstai be konkretaus aprašomo laikotarpio. Periodinė spauda skirstoma į grupes pagal pagrindines interesų sritis. Išskirtos grupės: 1) kalbotyros ir literatūros leidiniai; 2) filosofijos ir religijos mokslų leidiniai; 3) istorijos mokslų leidiniai; 4) socialinių mokslų leidiniai; 5) etnologijos leidiniai; 6) kita – į šią kategoriją pateko kelias disciplinas apėmę humanitarinių mokslų leidiniai. Visi istoriniai tekstai tyrime skirstomi į Lietuvos ir užsienio šalių istoriją, 5 lentelės pateikia bendrus abiejų grupių kiekybinius rezultatus, 2 entelės skirtos užsienio ir 2 – Lietuvos istorijai.

Tyrime vartojama sąvoka *istorinis pasakojimas* – tai standartizuotas praeities vaizdinys (apie senesnius nei 10 metų įvykius), būdingas konkrečiam leidiniui ar daliai jame publikuotų tekstų, pretenduojantis į istorinę tiesą ir sureikšminantis konkrečius laikotarpius, istorines temas, asmenybes, įvykius [7]. Dar vartojamos kasdienėje kalboje kartais sinonimais tampančios sąvokos – *straipsnis* ir *tekstas* [37]. Šios kiekybinės apžvalgos kontekste *straipsniu* įvardijamas mokslinis ar žurnalistinis straipsnis, t. y. autorinis (net jei autorius neidentifikuotas) tekstas, kuriame aptariama kokia nors tema ar problema, pateikiami konkretaus asmens biografijos faktai. Žodis *tekstas* – platesnės reikšmės, juo siekiama apimti visas aprašomų leidinių publikacijas – recenzijas, šaltinių publikacijas, bibliografijas, monografijas ir kt.

Šaltiniai. Tyrimo šaltiniai – istoriniai tekstai iš 20-ies išskirtų pagrindinių humanitarinių ir socialinių mokslų periodinių leidinių (1). Iš laikotarpio iki Pirmojo pasaulinio karo įtrauktas tik Lietuvių mokslo draugijos tęstinis mokslinis leidinys *Lietuvių tauta*. Tarpukario moksliniai leidiniai: Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos iniciatyva leistas istorinis tęstinis leidinys *Mūsų senovė*; Lietuvos Respublikos kariuomenės Vyriausiojo štabo Karo mokslo skyriaus tęstinis leidinys *Karo archyvas*; LU Humanitarinių mokslų fakulteto (toliau – HMF) leidiniai: *Archivum Philologicum*, *Darbai ir dienos*, *Eranus*, *Humanitarinių mokslų fakulteto raštai* (toliau – HMFR), *Senovė*, *Tauta ir Žodis*, *Mūsų tautosaka* (neįtrauktas nemokslinis šio fakulteto leidinys – žurnalas *Literatūra*); LU Teologijos-filosofijos fakulteto leidiniai: *Atheanum*, *Logos*, *Soter*; LU Teisės fakulteto leidinys *Teisių fakulteto darbai* (toliau – TFD); Lietuvos katalikų mokslo akademijos leistas *Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* (toliau – LKMA SD); Lietuvių tautosakos archyvo tęstinis leidinys *Tautosakos darbai*; Lietuvių istorijos draugijos tęstinis leidinys *Praeitis*; Lietuvos teisininkų draugijos žurnalas *Teisė*; Lietuvos ekonomistų draugijos žurnalas *Ekonomika* ir Lituanistikos instituto – *Lietuvos praeitis*. Kiekybinio tyrimo rezultatams analizuoti ir paaiškinti pasitelkiami paskiri šios periodikos leidinių

-
- (1) Į tiriamų leidinių grupę nepateko Šv. Kazimiero draugijos leistas literatūros, mokslo ir politikos žurnalas *Draugija* (leistas nepilnus metus Teologijos-filosofijos fakulteto iniciatyva; nors pasižymėjo dėmesiu mokslinėms problemoms, buvo visuomeninio pobūdžio, jo turinys kiekybe (164 atskiri leidiniai, 3 308 atskiri straipsniai, per 300 istorinių straipsnių, tir. 1000) gerokai viršijo bet kurį mokslinį leidinį); Lietuvos socialdemokratų partijos mėnesinis visuomenės, mokslo ir literatūros žurnalas *Visuomenė*, taip pat publikavęs mokslines studijas, bet daugiau susitelkęs ties politinėmis problemomis; Krašto apsaugos ministerijos iniciatyva leistas karybos ir istorijos žurnalas *Mūsų žinynas* (taip pat išsiskyrė savo apimtimi: tir. 1000; 180 nr., per 1 400 istorinės tematikos tekstų; nuspręsta leidinių nagrinėti šalia panašaus formato visuomeninių žurnalų) ir populiariausias tarpukariu gamtos mokslų žurnalas *Kosmos*.

straipsniai ir istoriografija. Tyrimui atrinktų leidinių tiražai buvo nedideli (2) – ši spauda nepasiekdavo plačios visuomenės, daugiausia ją skaitė ir analizavo tik tos srities specialistai.

Istoriografija. Mokslinės periodinės spaudos kontekste daugiausiai tyrinėtos šią periodiką leidę organizacijos, draugijos ar LU fakultetai, o leidiniai paprastai tik įvardijami, kartais aptariamoms jų atsiradimo aplinkybės, charakteristikos, turinys [3; 31; 42; 28; 44; 13; 16; 14; 32]. Išimtinai LU humanitarinių mokslų fakultetų periodinius leidinius nagrinėjo Vidas Gečionis [9]. Tyrime pateikiama bendriausia informacija (leidybos metai, atsiradimo aplinkybės, redaktoriai, numerių skaičius), taip pat dažniausiai rašę straipsnių autoriai, periodikos užsienio bendradarbiai. Autorius pastebėjo, jog abiejuose humanitariniuose fakultetuose publikavosi po daugiau nei 20 užsienio autorių, tad bent dalį žurnalų galima laikyti tarptautiniais ir potencialiai suinteresuotais užsienio šalių istorija. Aktualesnė tyrimui istorinių straipsnių periodikoje analizė. Artimiausią čia pateikiamam kiekybinio pobūdžio tyrimą atliko Sandra Grigaravičiūtė [12], analizavusi Skandinavijos istoriją visuomeniniuose ir moksliniuose tarpukario Lietuvos žurnaluose. Aptariamų šalių istorija sudarė menką visų istorinių tekstų dalį, todėl tyrimui aktualesni autorės pasirinkti medžiagos skirstymo kriterijai, kurių dalis atitinka ir šio darbo rezultatus. Kitos kiekybinės tarpukario leidinių turinio analizės itin specifinės, tik iš dalies susijusios su tiriamąja tema [15; 36]. Iš labiau į kokybinę istorinių straipsnių analizę nukreiptų darbų paminėtini Dainiaus Noreikos [29; 30] tyrimai, analizuojantys žurnalo *Židinys* istorijos vaizdinius. Kalbėdamas apie antikos laikotarpio vaizdavimą autorius kaip kontrastą pasitelkia žurnalo *Soter* objektyvesnius ir nekrikščioniškų šalių religinius papročius išsamiau pristatančius tekstus. Vertingiausias įžvalgas apie istoriją mokslinėje periodikoje pateikė Povilas Lasinskas [22], sudaręs nepilną VDU periodikos istorinių tekstų bibliografiją ir aprašęs pagrindines istorinės periodikos leidybos problemas. Išsamiau šių publikacijų turinį aptarusi Aldona Gaigalaitė [8] stengėsi pateikti homogenišką istorijos vaizdinį, išryškindama viduramžių, Vytauto Didžiojo kulto ir XIX a. tautinio atgimimo epochas, todėl visai ignoravo užsienio šalių istoriją, nepateikė bendresnės kiekybinės apžvalgos ir kiek sunivelioavo atskirų leidinių specifinius istorinius interesus. Iš tyrimui atrinktų plačiausiai nagrinėtas tęstinis leidinys *Lietuvių tauta*: bandyta suskaičiuoti ir priskirti jo publikacijas konkrečiai mokslinei disciplinai [31, 130], ieškota istorinių tekstų apie praeitį, o ne atitinkančių konkrečios disciplinos apibrėžimą, todėl tyrimų rezultatai ne visada nesutampa.

SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ PERIODINĖ SPAUDA: KIEKYBINĖ APŽVALGA

1907–1941 m. 20-ies skirtingų mokslinių periodinių leidinių pasiskirstymas nėra tolygus (1 lentelė). Gausiausiai humanitarinių ir socialinių mokslų periodika leista 1936–1940 m. – tuomet pasirodė net 16 skirtingų leidinių, o mažiausiai spaudos leista iki Pirmojo pasaulinio karo (vienas leidinys). Tam tikras leidinių kiekybinis nuosmukis įvyko 3-jojo dešimtmečio antroje pusėje, kai nustojo eiti tokie įtakingi leidiniai kaip *Mūsų senovė*, o naujų kurį laiką, pasikeitus politinėms aplinkybėms, leisti nesiryžta. Nuo 1930 m. prasidėjusį kiekybinį skirtingų pavadinimų leidinių augimą nutraukė prasidėjęs karas.

Lentelėje pastebimas ir skirtingų mokslų leidinių pasiskirstymas tarpukario laikotarpiu. Nuo LU susikūrimo pradžios buvo plėtojama kalbotyra – vieną žurnalą ilgainiui pakeitė kitas. Literatūros mokslui skirtas leidinys *Darbai ir dienos* pasirodė tik 4-ojo dešimtmečio pradžioje ir ėjo su pertraukomis. Visą laikotarpį nuo LU susikūrimo filosofijos ir teologijos mokslai turėjo po leidinį, tačiau buvo ir papildomų Humanitarinių mokslų

(2) Pvz., *Karo archyvas* – 200–800 egz., *Logos* – 500 egz.; *Lietuvių tauta* – 700 egz.

1 lentelė. Periodikos atskirų leidinių skaičius ir leidybos metai

Leidiny	Leidinių skaičius	Leidybos metai
Kalbos ir literatūros mokslai		
<i>Archivum Philologicum</i>	8	1930–1933; 1935; 1937–1939
<i>Darbai ir dienos</i>	9	1930–1931; 1934–1940
<i>Tauta ir žodis</i>	7	1923–1926; 1928; 1930–1931
Filosofija ir religija		
<i>Eranus</i>	4	1930–1931; 1935; 1938;
<i>Logos</i>	30	1923–1939
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>	3	1935; 1937; 1940
<i>Soter</i>	27	1924–1939
Istorija		
<i>Karo archyvas</i>	12	1925–1926; 1928–1929; 1935–1940
<i>Lietuvos praeitis</i>	2	1940–1941
<i>Mūsų senovė</i>	9	1921–1922; 1937–1940
<i>Praeitis</i>	2	1930; 1933
<i>Senovė</i>	4	1935–1938
Teisė ir ekonomika		
<i>Ekonomika</i>	21	1935–1940
<i>Teisė</i>	51	1922–1940
<i>Teisių fakulteto darbai</i>	37	1924–1932; 1935–1937; 1939
Etnologija		
<i>Mūsų tautosaka</i>	10	1930–1935
<i>Tautosakos darbai</i>	7	1935–1940
Kiti leidiniai		
<i>Athenaeum</i>	12	1930–1938
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>	29	1925; 1927–1937; 1939
<i>Lietuvių tauta</i>	15	1907–1911; 1913–1914; 1919; 1921; 1923; 1925–1926; 1928; 1932; 1935
Iš viso	299	

fakulteto ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos tęstinių leidinių – LU ir VDU daugiausia leido šių mokslo sričių periodiką. Etnologijos tęstiniai leidiniai nuosekliai leisti nuo 4-ojo dešimtmečio. Teisės ir ekonomikos universitetinis leidinys leistas gana fragmentiškai, tačiau šių mokslų draugijos pasižymėjo ilgalaikiais ir dažnai ėjusiais žurnalais – tuo socialiniai mokslai skyrėsi nuo humanitarinių. Istorijos leidybos atveju, lyginant su kitomis sritimis, išryškėjo ir istoriografijoje pastebėtas nenuoseklumas [22; 33, 41–42] – atmetus du į konkrečias istorijos temas orientuotus tęstinius leidinius (*Karo archyvas* – karo istorija;

Mūsų senovė – tautinio atgimimo laikotarpis), tam tikras šio mokslo spaudos atsigavimas pastebimas tik 4-ojo dešimtmečio pabaigoje, bet ir tuomet atskirų numerių ar tomų skaičius buvo menkesnis už kitų mokslų.

Iš viso išleisti 299 atskiri periodikos numeriai ar tomai. Pusė visų leidinių turėjo iki 10 skirtingų numerių, kita pusė – daugiau nei 10. Daugiausiai atskirų numerių išleista socialinių mokslų žurnalų, tačiau leistų ne VDU, o mokslo draugijų, kiekybiškai buvo gausiausias žurnalas *Teisė*. Mažiausiai išleista kalbotyros ir istorijos mokslų leidinių. Pagal leidinių skaičių galima atskirti mokslinius žurnalus ir tęstinius leidinius – pirmųjų atskirų leidinių skaičius paprastai gausesnis. Tai itin akivaizdu lyginant filosofijos ir religijos periodiką: žurnalai *Logos* ir *Soter* 7–9 kartus lenkia tęstinių leidinių *Eranus* ir *LKMA SD* publikacijas. Išimtimis galima laikyti tik *HMFR* ir *TFD*, kurie skaidė savo tomų publikacijas į atskirus sąsivinius ir taip išplėtė bendrą publikacijų skaičių.

ISTORINĖS PUBLIKACIJOS SKIRTINGAIS LAIKOTARPIAIS

Apžvelgiant istorinės tematikos tekstus, visų pirma svarbu įvertinti jų kiekybinį pasiskirstymą aptariamam laikotarpiui (2 lentelė). Kadangi leidiniai dažnai leisti nereguliariai, o čia stengiamasi parodyti tik bendrąsias raidos tendencijas, pateikiami kelių metų bendri skaičiai, o ne metiniai duomenys. Aiškiausiai pastebimas šios tematikos tekstų skaičiaus ryšys su skirtingų leidinių skaičiumi (1 lentelė). Abiem atvejais akivaizdus kiekybinis augimas 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje, nulemtas naujų mokslinių leidinių atsiradimo (pradėti leisti – *LKMA SD*, *Senovė*, *Ekonomika*) ir anksčiau nutrauktos leidybos atgaivinimo (*Karo archyvas*, *Mūsų senovė*). Išaugęs istorinių publikacijų skaičius yra susijęs ir su pačių leidinių kiekybiniu augimu (pvz., žurnalas *Teisė* nuo 1934 m. pradėtas leisti 4 ir 5 kartus per metus). Antra vertus, istorinių publikacijų skaičius ne visai atitinka skirtingų leidinių skaičių. *Teisės* susidomėjimas istorinės tematikos tektais neproporcingai didelis, o žurnalai *Soter* ir *Logos*, atvirkščiai, istorinių publikacijų prasme gerokai sumenko, nors leidinių skaičius nesumažėjo. Ryškiausi pokyčiai (*Soter*, *Logos*, *Tauta ir Žodis*, *Karo archyvas*, *Tautosakos darbai*) susiję su leidinių istorinių rubrikų kaita užleidžiant vietą didesnės apimties tekstams, kurie dažnai irgi buvo istoriniai. Iliustratyvus yra *Soter* pavyzdys: 4-ajame dešimtmetyje buvo atsakyta skyrelio „Iš mokslininkų gyvenimų ir darbų“, kuriame viename numeryje pristatyta per 50 asmenybių biografijų.

Bendra visų istorinių tekstų raidos tendencija aptariamam laikotarpiui nepastovi, dėmesį atkreipia 1933–1934 m. istorijos leidinių sumažėjimas (panašu, kad susijęs su *Tautos ir žodžio* leidybos nutraukimu) ar 3-ojo dešimtmečio kiekybiniai svyravimai. Laikotarpio iki 1920 m. kaitą nesunku susieti su *Lietuvių tautos* leidinio neperiodišku pasirodymu ir karo metų situacija, o 3-ojo dešimtmečio pradžios istorinių tekstų skaičių gerokai padidino mažesnės apimties *Mūsų senovės* publikacijos. Iki pat 1935 m. nėra prasminga kalbėti apie istorinių publikacijų augimą mokslinėje spaudoje. Tačiau tokios tendencijos nėra visai aiškios. Jei 1927–1928 m. laikotarpį dar galima sieti su pasikeitusia politine santvarka, sugriežtėjusia cenzūra ir bendru periodikos leidybos nuosmukiu [33, 24], tai 1933–1934 m. istorinių tekstų smukimas ir akivaizdus augimas dešimtmečio pabaigoje truputį prieštarauja istoriografijoje pateiktai spaudos raidai: kaip tik fiksuojamas periodikos augimas iki 1934 m., o po to spartus smukimas [33, 25]. Šitokia istorinių tekstų tendencija greičiausiai sąlygota veiksnių, nebūtinai atspindėjusių bendrąsias spaudos kryptis: Ekonomistų draugijos susikūrimas ir leidyba, dalies anksčiau nutrauktų mokslinių leidinių atkūrimas, Lituanistikos instituto įkūrimas ir pan.

2 lentelė. Istorinių tekstų skaičius periodiniuose leidiniuose skirtingais laikotarpiais

	1907–1912	1913–1920	1921–1922	1923–1924	1925–1926	1927–1928	1929–1930	1931–1932	1933–1934	1935–1936	1937–1938	1939–1941
Kalbos ir literatūros mokslai												
<i>Archivum Philologicum</i>							15	15	8	7	6	10
<i>Darbai ir dienos</i>							2	1	5	4	7	8
<i>Tauta ir žodis</i>				41	30	9	5	34				
Filosofija ir religija												
<i>Eranus</i>							1			2		3
<i>Logos</i>			9	13	26	18	20	9	6	8	6	
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>										8	17	24
<i>Soter</i>				35	26	46	88	22	10	9	14	5
Istorija												
<i>Karo archyvas</i>					12	13	14			35	44	20
<i>Lietuvos praeitis</i>												49
<i>Mūsų senovė</i>			123								65	40
<i>Praeitis</i>							19		20			
<i>Senovė</i>										8	5	
Teisė ir ekonomika												
<i>Ekonomika</i>										58	50	29
<i>Teisė</i>			1	7	7	8	8	13	20	41	43	19
<i>Teisių fakulteto darbai</i>				2	2	5	5	7		1	1	1
Etnologija												
<i>Mūsų tautosaka</i>							4	6	4	4		
<i>Tautosakos darbai</i>										15	3	4
Kiti leidiniai												
<i>Athenaeum</i>							6	9	15	9	10	
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>					4	6		4	6	2	2	1
<i>Lietuvių tauta</i>	55	12	3	11	10	2		5		6		
Iš viso	55	12	136	109	117	107	187	125	94	217	273	213

LIETUVOS IR UŽSIENIO ISTORIJŲ KIEKYBINIS PASISKIRSTYMAS

1904–1918 m. Lietuvos periodinės spaudos bendrame straipsnių kontekste istorinių publikacijų kiekis buvo nedidelis [20] ir šis santykis tarpukariu didėjo [33]. To negalima pasakyti apie humanitarinių ir socialinių mokslų leidinius, kuriuose istoriniai tekstai nuo pat šių leidinių atsiradimo pradžios sudarė reikšmingą dalį.

Kaip matome (3 lentelė), daugelyje išskirtų leidinių daugiau kaip 48 % visų publikacijų galima priskirti istorinės tematikos tekstams. Reikšmingiausiomis išimtimis dera laikyti socialinių mokslų leidinius, juose istorinės publikacijos siekia kiek daugiau nei 20 %.

3 lentelė. Istorinių tekstų skaičius periodiniuose leidiniuose, santykis tarp Lietuvos ir užsienio šalių istorijos

Leidiny	Bendras tekstų skaičius	Istorinių tekstų skaičius	Lietuvos istorija	Užsienio šalių istorija
Kalbos ir literatūros mokslai				
<i>Archivum Philologicum</i>	134	61	41	21
<i>Darbai ir dienos</i>	36	27	12	15
<i>Tauta ir žodis</i>	301	119	94	32
Filosofija ir religija				
<i>Eranus</i>	18	6		6
<i>Logos</i>	207	115	5	113
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>	75	49	36	14
<i>Soter</i>	387	255	22	235
Istorija				
<i>Karo archyvas</i>	188	138	136	53
<i>Lietuvos praeitis</i>	49	49	38	19
<i>Mūsų senovė</i>	247	231	231	10
<i>Praeitis</i>	39	39	36	7
<i>Senovė</i>	13	13	11	5
Teisė ir ekonomika				
<i>Ekonomika</i>	549	137	39	105
<i>Teisė</i>	765	167	87	102
<i>Teisių fakulteto darbai</i>	49	24	12	13
Etnologija				
<i>Mūsų tautosaka</i>	48	18	15	6
<i>Tautosakos darbai</i>	22	16	15	4
Kiti leidiniai				
<i>Athenaeum</i>	56	49	44	15
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>	42	25	6	19
<i>Lietuvių tauta</i>	151	110	109	3
Iš viso	3376	1648	989	797

Pagal istorinių tekstų pasiskirstymą mokslinius leidinius galima padalyti į dvi ryškesnes grupes – istorinius (juose daugiau nei 50 % tekstų yra istorinės tematikos) ir kitų mokslų leidinius, kuriuose publikuota nemažai istorinės tematikos tekstų (bet mažiau nei 50 %). Į pirmąją grupę patenka ne tik istorijos mokslo leidiniai, bet ir kita humanitarų spauda: *Lietuvių tauta, Darbai ir dienos, Soter, LKMA SD, Logos, Athenaeum, HMFR*.

Mažiau istorinės tematikos tekstų aptinkama visoje socialinių mokslų periodikoje, taip pat dalyje filosofinių ir kalbotyros leidinių. Nors įtakingi teisininkai (Augustinas Janulaitis, Mykolas Biržiška) daug rašė istorinėmis temomis ir užėmė vadovaujamas pareigas LU fakultetuose ir mokslo draugijose, pažymėtina, kad į tyrimą įtraukti teisės ir ekonomikos tekstai dažniausiai buvo ne istorinės tematikos, o pasitaikantys istoriniai aspektai paliesdavo XIX a. pab. – XX a. pradžią, senesnes epochas analizuojantys tekstai bendrame kontekste buvo gana reti. Kalbotyros srityje menkesniu dėmesiu istorijai išsiskiria *Tauta ir žodis*, filosofijos – didelės apimties publikacijomis pasižymėjęs tęstinis leidinys *Eranus*. Vis dėlto istorinės tematikos tekstų skaičius beveik visose išskirtose kategorijose buvo pakankamai didelis, tad galima kalbėti apie tam tikras istorijos vaizdavimo tendencijas ir tarpusavyje lyginti skirtingus leidinius.

3 lentelėje išskirtas leidinių dėmesys Lietuvos ir užsienio šalių istorijai: Lietuvos istorija sudarė bent 60 % publikacijų (skaičiuojant nuo viso istorinių tekstų skaičiaus), o užsienio šalių istorija – 48 %. Dažniausiai kryptama į didesnę vienos iš kategorijų reprezentavimą. Didžiausias kraštutinis pastebimas lyginant *Lietuvių tautą* ir *Soter*: pirmasis publikavo beveik vien tik Lietuvos istorijos, o antrasis – beveik vien užsienio šalių praeičiai skirtus tekstus. Kiti leidiniai laikėsi vidurio. Daugiau Lietuvos istorija domėjosi visi istoriniai, kalbotyros ir etnologijos leidiniai bei įvairius humanitarinius mokslus jungę *Athenaeum* ir *LKMA SD*. Užsienio istorijai daugiau dėmesio skyrė filosofijos, religijos, teisės ir ekonomikos leidiniai bei *HMFR*. Šia prasme Lietuvos istorija daugiau domėjosi tarpukariu lituanistiniais mokslais laikytos sritys (kalbotyra, literatūra, tautosaka, istorija) [17, 88], o socialiniai mokslai ir religijos bei filosofijos tyrimai buvo labiau tarptautiniai, jų tyrimo objektas ne tiek susijęs su Lietuvos situacija. Tokiame kontekste kiek netikėti atrodo Vinco Krėvės-Mickevičiaus redaguoti du lituanistikai iš pažiūros artimesni leidiniai *Darbai ir dienos* ir *HMFR*, dažniau publikavę užsienio istorijos tekstus. Pirmasis jų daugiau nei kiti analizavo ir pristatė užsienio šalių (daugiausia Rusijos, SSRS ir Prancūzijos) rašytojus, antrajame publikuotos reikšmingiausios tarpukario visuotinės istorijos monografijos (Levo Karsavino ir Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės).

ISTORINIŲ PUBLIKACIJŲ TIPAI

Tyrime gretinamos gana skirtingos leidinių grupės (žurnalai ir tęstiniai leidiniai), todėl vertinga istorinius tekstus įvertinti ir pagal jų tipą (4 lentelė). Mokslinėje spaudoje galima aptikti įvairaus pobūdžio publikacijų, kurios stipriai skiriasi tiek apimtimi, tiek keliu tikslu, tiek galimybe prisidėti prie leidinio bendro istorinio pasakojimo formavimo. Atsižvelgiant į tyrimo šaltinius buvo išskirtos penkios pagrindinės kategorijos: straipsniai, monografijos (3), recenzijos, istorinių šaltinių publikacijos be papildomų komentarų ir istorinių temų bibliografijos. Šios kategorijos nėra tolygios: straipsniai ir monografijos skiriasi visų pirma apimtimi, kitos kategorijos – teksto pobūdžiu. Daugiausia į tyrimą įtrauktų tekstų yra istoriniai straipsniai (apie 70 %), tik trijuose leidiniuose šie straipsniai nėra dominuojantys – tai *Ekonomika*, *HMFR* ir *Mūsų senovė*. Monografijas spausdino tik

(3) Į šią kategoriją įtrauktos didesnės nei 100 p. apimties autorinės istorinės publikacijos atskirame leidinyje.

4 lentelė. Istorinių publikacijų tipai periodiniuose leidiniuose

Leidinyš	Straipsniai	Monografijos	Recenzijos	Istorinių šaltinių publikacijos	Bibliografijos (istorinių temų)
Kalbos ir literatūros mokslai					
<i>Archivum Philologicum</i>	43	1	9	6	1
<i>Darbai ir dienos</i>	27				
<i>Tauta ir žodis</i>	54		20	43	
Filosofija ir religija					
<i>Eranus</i>	6				
<i>Logos</i>	115				
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>	49				
<i>Soter</i>	224		5	5	21
Istorija					
Karo archyvas	133			5	
<i>Lietuvos praeitis</i>	24		20	4	1
<i>Mūsų senovė</i>	92		18	121	
<i>Praeitis</i>	26		8	3	2
<i>Senovė</i>	12	1			
Teisė ir ekonomika					
<i>Ekonomika</i>	48		89		
<i>Teisė</i>	143		23	1	
<i>Teisų fakulteto darbai</i>	13	11			
Etnologija					
<i>Mūsų tautosaka</i>	14	2		2	
<i>Tautosakos darbai</i>	16				
Kiti leidiniai					
<i>Athenaeum</i>	42			6	1
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>	8	17			
<i>Lietuvių tauta</i>	90			19	1
Iš viso	1179	32	192	215	27

moksliniai tęstiniai leidiniai, penkiuose iš jų pasitaikė šio tipo tekstų. Istorinės monografijos dažniausiai aptiktos dviejuose – *HMFR* ir *TFD*. Jie pasižymėjo gana dideliu atskirų leidinių skaičiumi, o publikacijas dažnai siejo tik leidinio serijos pavadinimas viršelyje, todėl juose ši tekstų grupė yra panaši ar net didesnė nei straipsnių.

Išskirtinę vietą moksliniuose leidiniuose užėmė recenzijos (beveik 12 % visų tekstų). Šiandien tai įprasta akademinų leidinių dalis, tarpukariu recenzijos randamos ne visur.

Daugiausiai istorinę dimensiją turinčių recenzijų galima aptikti istorijos ir socialinių mokslų leidiniuose. Didžiausią visų atrinktų tekstų dalį ši kategorija sudarė leidiniuose *Ekonomika* ir *Lietuvos praeitis*. Nemažai istorinių recenzijų pasitaikė ir kalbotyros leidiniuose. O religijos ir filosofijos leidiniuose recenzijų santykinai buvo nedaug, iš jų istorinių taip pat vos kelios. Retos recenzijos ir kituose humanitariniuose leidiniuose (istorinių visai nepasitaikė).

Antra didžiausia istorinio pobūdžio tekstų grupė – istorinių šaltinių publikacijos (13 % visų tekstų); į šią kategoriją pateko versti ir originalo kalba pateikti įvairūs dokumentai, korespondencijos, atsišaukimai ir pan. Šaltiniai publikuoti istorinės tematikos, kalbotyros ir kituose humanitariniuose leidiniuose. Daugiausiai šaltinių publikuota XIX a. studijoms skirtame leidinyje *Mūsų senovė* – čia jie sudarė beveik pusę visų leidinyje aptinkamų tekstų. Išskirtinai daug istorinių šaltinių pateikė ir *Tauta ir žodis*, kuriame daugiausiai skelbta XVIII–XIX a. archyvinų dokumentų, skirtų lietuvių kalbos raštijos istorijai tyrinėti. Istorinių šaltinių publikacijų socialinių, religinių, filosofinių ir etnologijos mokslų leidiniuose beveik nepasitaikė.

Mažiausia į tyrimą įtraukta grupė – istorinės bibliografijos, jų aptikta tik kelis kartus humanitarų leidiniuose. Išimtimi dera laikyti religijos žurnalą *Soter*, kuriame devynerius metus publikuota speciali bibliografijų skiltis, tarp kurių nemažai dėmesio skirta katalikų bažnyčios istorijai.

Nors tolesnėje tematinėje apžvalgoje bus analizuojami visi išskirti publikacijų tipai kaip visuma, svarbu įvertinti, jog kai kuriuose leidiniuose (pvz., *Mūsų senovė*, *Ekonomika*) dominavo ne istoriniai straipsniai, o recenzijos ar istoriniai šaltiniai, kuriems detalesnėje istorinio pasakojimo analizėje reikalinga kita prieiga. Šitoks tekstų pasiskirstymas taip pat leidžia kiek aiškiau įsivaizduoti istorinių tekstų vietą leidinyje: recenzijos dažniausiai sudarė nuo pusės iki kelių puslapių, monografijos – per 100 puslapių, bibliografijos – dažniausiai iki 10 puslapių.

BŪDINGIAUSIOS ISTORINIŲ PUBLIKACIJŲ TEMOS MOKSLINĖJE SPAUDOJE

Lietuvos ir užsienio šalių istoriniai tekstai, suskirstyti pagal temas (5 lentelė), atskleidžia dažniausias istorines temas ir ryškiausius skirtumus tarp paskirų leidinių ir išskirtų grupių. Socialinių humanitarinių mokslų leidiniuose dažniausiai pasikartoję trys grupės: XIX–XX a. asmenybių biografijos, socialinė ir kultūros bei politinė istorijos. Šios grupės apėmė daugiau kaip 200 tekstų ir buvo aktualios daugeliui į tyrimą įtrauktų leidinių. Biografijų skaičiaus gausa (visų laikotarpių biografijos sudaro 36 % visų į tyrimą įtrauktų tekstų) rodo, jog tarpukario moksliniuose leidiniuose itin dažnai buvo supažindinama su ryškesnių Lietuvos ir pasaulio asmenybių veikla ir gyvenimu, šioje kategorijoje įprasti ir mokslininkų nekrologai. Daugiausia dėmesio biografijoms skiriama religijos ir filosofijos žurnaluose, kalbotyros ir literatūros mokslų leidiniuose, leidinyje *Lietuvių tauta*, žurnale *Teisė*. Lietuvos istorijos mokslo spaudoje biografijų aprašymu išsiskiria tęstiniai leidiniai *Mūsų senovė* ir *Karo archyvas*. Rečiausiai asmenybės pristatomos etnologijos leidiniuose. Į socialinę ir kultūros istorijos grupę pateko tekstai, analizuojantys visuomenių, draugijų, organizacijų, švietimo ir kultūros institucijų, menininkų ir tautinių grupių ar socialinių klasių veiklą praeityje. Ši grupė truputį rečiau randama tik kalbos, literatūros, filosofijos ir religijos mokslų leidiniuose. Trečias pagal dažnumą politinės tematikos tekstų skaičius neturėtų stebinti žinant, kad ir tarpukario istorikų tyrimuose vyravo politinės istorijos temos [23, 172], todėl ji dažniausia istorijos ir socialinių mokslų leidiniuose.

5 lentelė. Tematinis tekstų pasiskirstymas (4)

	1	2	3	4	5	6a	6b	7	8a	8b	8c	9	10	11	12	
Kalbos ir literatūros mokslai																
<i>Archivum Philologicum</i>	1		7						2	6	16	3	40	2		
<i>Darbai ir dienos</i>	1	2	24								14	2				
<i>Tauta ir žodis</i>	2	11	15		1	4		1	2	7	38	16	29	1		
Filosofija ir religija																
<i>Eranus</i>		1	1								1	3			4	
<i>Logos</i>	1	7	3			5	1		11	25	54	2			72	
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>	2	5	6			8		1	1		21				5	
<i>Soter</i>	1	12	9			57	48	4	11	2	142	1			6	
Istorija																
<i>Karo archyvas</i>	111	54		2							20				40	
<i>Lietuvos praeitis</i>	26	3	1	1		5	1	3	3	3	2				3	
<i>Mūsų senovė</i>	16	75	5			22		6	1	1	87	2	15	5	6	
<i>Praeitis</i>	15	5	1	1		2		2	10	1	4			3	3	
<i>Senovė</i>	6			1		1	1	3			1				2	
Teisė ir ekonomika																
<i>Ekonomika</i>	44	62	1	116	2						2	8			22	2
<i>Teisė</i>	29	47	1	3	127	2			1		21		2	4	2	
<i>Teisių fakulteto darbai</i>	1	4		10	10						2				1	
Etnologija																
<i>Mūsų tautosaka</i>		7	3			1	1		1		4	14			4	
<i>Tautosakos darbai</i>		7					2				2	15			3	
Kiti leidiniai																
<i>Athenaeum</i>	10	8	13			5			8	2	24			1		
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>	5	12	9			6	5	1	3	2	4				4	
<i>Lietuvių tauta</i>	8	12	2		3	8	6	5	3	4	24	21	25			
Iš viso	279	334	101	134	143	128	63	26	57	56	491	76	115	141	50	

1 – politinė istorija; 2 – socialinė ir kultūros istorija; 3 – literatūros istorija; 4 – ekonomikos istorija; 5 – teisės istorija; 6 – religijų istorija: a – krikščionybės, b – kitų religijų; 7 – archeologija; 8 – asmenybės (a – iki XV a., b – XVI–XVIII a., c – XIX–XX a.); 9 – istorija tautosakoje, folklore; 10 – kalbos istorija; 11 – mokslo (ir filosofijos) istorija; 12 – Pirmasis pasaulinis karas

(4) Įtraukti tik tekstai, publikuoti praėjus 10 metų nuo aprašomų įvykių.

Daugiau nei 100, bet mažiau nei 200 tekstų buvo aptikta šių kategorijų: teisės, mokslo, ekonomikos, krikščionybės, kalbos ir literatūros istorijos. Šios temos nėra vienodai paplitę išskirtoje spaudoje, dalis jų būdinga tik vienai ar kelioms mokslo sritims, o ne visam leidinių blokui: apie teisės ir ekonomikos istorijas rašyta beveik tik socialinių mokslų leidiniuose. Kituose leidiniuose šios išskirtos temos menkai reprezentuojamos. Krikščionybės istorijos tema dažniausiai randama filosofijos ir religijos moksliniuose leidiniuose. Išimtimi dera laikyti tik *Mūsų senovę*, kurioje gausiai analizuotas XIX a. katalikų bažnyčių priešinimasis caro valdžiai ir lenkams (tam netgi skirtas skyrelis *Tikybiniai santykiai*) ir Motiejaus Valančiaus valdytos žemaičių vyskupijos veikla [34; 1]. Šitoks istorinio leidinio domėjimasis katalikiškąja tautinio atgimimo linija tikriausiai susijęs ir su leidinio iniciatoriaus redaktoriaus kunigo Juozo Tumo-Vaižganto interesais [26, 49].

Kitos trys išskirtos grupės aptinkamos daugelyje leidinių ir nepriskirtinos tik vienai kuriai mokslo disciplinai. Visiems aptariamams moksliniams leidiniams bent truputį rūpėjo filosofijos ir mokslo, kurio tyrimai juose daugiausia publikuoti, praeitis. Tačiau labiausiai filosofijos ir mokslo istorija domėjosi filosofinis žurnalas *Logos*, kiek mažiau mokslo istorija analizuota ekonomikos žurnale, o menkiausiai ši tema domino kalbos mokslų leidinius. Neatsitiktinai istoriografijoje *Logos* įvardijamas kaip vienas iš nedaugelio humanitarinių leidinių, aiškiai rodęs siekius bendradarbiauti su užsienio šalių filosofais, todėl susitelkęs ties tarptautine filosofijos istorijos problemų analize [9, 53], o leidinys *Ekonomika* jau pirmajame numeryje kėlė tikslus pristatyti ekonomikos klasikų ir jų kritiką [6, 1].

Kalbos istorija taip pat aptikta ne tik kalbotyros leidiniuose, bet ir *Lietuvių tautoje* bei *Mūsų senovėje*. Tai galbūt rodo šio mokslo glaudesnes sąsajas su lituanistiniu mokslo diskursu, kurio ištakos ryškios ir iki LU parengtuose, platesnei visuomenei skirtuose moksliniuose leidiniuose. Panašiai plačiai pasiskirsto ir literatūros istorijos tematikos tekstai, daugiausiai aptikti ne tik šiai temai skirtuose leidiniuose (*Darbai ir dienos*, *Athenaeum*, *HMFR*), bet ir pirmuose moksliniuose, kalbotyros ir religiniuose leidiniuose.

Mažiausiai (iki 100) rasta tautosakos ir folkloro, nekrikščioniškų religijų, mokslo istorijos, antikos, viduramžių ir naujų amžių asmenybių biografijų, archeologijos bei Pirmojo pasaulinio karo aprašymų tekstų. Pirmoji šio sąrašo grupė yra etnologijos mokslo tyrimo objektas, tačiau, kaip matome 5 lentelėje, šio tipo tekstų nemažai publikuota ir *Lietuvių tautoje* bei *Tautoje ir žodyje*. Etnografijos tyrimai pirmu numeriu buvo užrašyti Lietuvių mokslo draugijos įstatuose [24]. Vietoj *Tautos ir žodžio* turėjo būti leidžiama *Tautosaka*, ir šis pokytis rodė siekį papildyti leidinį kalbotyros tyrimais, o ne visiškai atsisakyti pirminio sumanymo publikuoti etnografinę medžiagą ir jos analizes [4]. Kalbotyros leidiniai savo ruožtu mokslo refleksijos polinkį užpildė gana išsamiai užsienio šalių literatūros, dažniausiai analizuojančios baltų kalbas, recenzijų skyreliu.

Nekrikščioniškos religijos domino tik kelis leidinius. Daugiausiai šios tematikos tekstų – žurnale *Soter*, jame aprašomos senųjų civilizacijų (Egipto, Babilono, Mesopotamijos, semitų) religijos, dalis tekstų skirta ir Lietuvos pagonybei. Pastarajai temai daug dėmesio skyrė *Lietuvių tauta*. Svarbesnių monografijų apie pasaulio religijas išleido *HMFR*. Apskritai religijų istorijos tema buvo plėtojama beveik vien Teologijos-filosofijos fakulteto leidiniuose, o J. Basanavičiaus inicijuotas domėjimasis Lietuvos pagonybe aptariamų leidinių atveju nebuvo nuosaikiai tęsiamas.

Antikos, viduramžių ir naujųjų amžių asmenybių aprašymai padalytini į dvi grupes: Lietuvos kunigaikščių bei bajorų ir dvasininkų, dažniausiai vyskupų. M. Daukšos, Tado Kosciuškos sukilimo dalyvių, Kristijono Donelaičio aprašymai būdingesni istorijos ir

kalbotyros mokslo leidiniams, taip pat *Athenaeum*. O filosofijos ir religijos leidiniuose dažniau pasitaikė užsienio asmenybių aprašymų. Dažniausiai būdavo aprašomi antikos filosofai ir religiniai veikėjai (ypač katalikų 1930 m. minėtas šv. Augustino mirties jubiliejus), viduramžių poetai, šventieji ir asmenybės, susijusios su Lietuva, iš naujųjų amžių dažniau pasitaikė ryškesnių kontrreformacijos popiežių, kultūros veikėjų.

Itin menkai akademinėje spaudoje analizuotas Pirmasis pasaulinis karas, dominęs tik karo istorijai skirtą leidinį *Karo archyvas* ir šiek tiek *Mūsų senovę*. Kaip teigiama tyrimuose, karo atmintis tarpukario Lietuvoje buvo nuvertinta [35, 395–397], panašu, jog n labai svarbi ji buvo ir akademinėi visuomenei. Nepopuliari moksliniuose leidiniuose buvo ir archeologijos tema: nors apie ją šiek tiek rašyta *Lietuvių tautoje*, tradicija pratęsta *Mūsų senovėje*, kituose istoriniuose leidiniuose ir *Soter* ji sudarė itin nedidelę dalį visų tekstų. Archeologijos temos nebuvimas stipriai atskiria akademinius leidinius nuo po 1904 m. ėjusių lietuvių dienraščių ir visuomeninių žurnalų, kuriuose archeologijos kasinėjimų ar atrastų piliakalnių aprašymai buvo plačiai paplitę [20]. Tokie 5 lentelės rezultatai leidžia kelti hipotezę apie skirtingus ir dažnai nepersidengiančius įvairių humanitarinių ir socialinių mokslų leidinių konstruotus istorinius pasakojimus – juos išskyrė ne tik nevienodas domėjimasis užsienio ir Lietuvos istorija, bet ir pasirinkta skirtinga istorinių siužetų tematika.

LIETUVOS ISTORIJS TEMOS MOKSLINĖJE SPAUDOJE

„Žurnalų tematikoje vyravo dvi problemos – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinė istorija ir lietuvių tautinis atgimimas. Iš pastarosios tematikos aktualiausias buvo spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo laikotarpis (1864–1904 m.)“, – teigė Aldona Gaigalaitė, apibendrinama istorinės tematikos straipsnius tarpukario akademinėje spaudoje [8, 47]. Vadovaujantis šiuo teiginiu ir kitais populiarių istorinių asmenybių sąrašais [40; 41] sudaryta 6 lentelė, kurioje išskirtos istoriografijoje dažnai minimos Lietuvos istorijos asmenybės ir įvykiai įvardijami kaip aktualiausi aptariamai epochai.

Kaip matome 6 lentelėje, nė viename leidinyje neaptikti visi išskirti aspektai, keliuose leidiniuose jų rasta daugiau nei pusė, bet dažniausiai aprašyti tik keli. Tekstų šiomis temomis visai nerasta *Tautosakos darbuose*, *Ekonomikoje*, *Eranus*, *Logos*, dažniausiai jos kartojo si istorijos mokslo leidiniuose (šiuo požiūriu prie istorinių galima priskirti ir *Athenaeum*, kuriame ir anksčiau istoriniai tekstai sudarė gana stambią dalį) ir *Lietuvių tautoje*. Išsiskiria ir kalbotyros leidiniai, santykinai daug dėmesio skyrę XIX a. tautinio atgimimo veikėjų apžvalgai, šiek tiek apie baudžiavos problemas ir spaudos draudimo panaikinimą rašė socialinių mokslų leidiniai. Šitai rodo, jog istorinis pasakojimas mokslinėje spaudoje tikriausiai nebuvo vientisas ir akivaizdžių skirtumų galima pastebėti net lyginant skirtingus istorinius leidinius.

Spaudos draudimo panaikinimas gausiai aprašytas istoriniame leidinyje *Mūsų senovė*, o kitoje istorinėje spaudoje ši tema gana reta. Iš asmenybių daugiausiai aprašytas Vytautas Didysis 1930-ųjų proga (šiai progai skirti beveik visi *Praeities* ir *Athenaeum* atvejai), o štai lituanistikos instituto istoriniame leidinyje *Lietuvos praeitis* nebuvo nė vieno šio kunigaikščio gyvenimui ir veiklai dedikuoto teksto. Įvertinant, kad Kęstučio mirties paminėjimui 1932 m. buvo skirti tik keli tekstai, šių kunigaikščių aprašymo dažnumas neproginiu laikotarpiu daugmaž panašus. Įvykio atminimo ryšys su minėjimu akivaizdus ir Žalgirio mūšio atveju – šiam mūšiui akademinėje spaudoje tarpukariu skirtas vos vienas tekstas karo istorijos leidinyje [43]. Tai tik patvirtina anksčiau istoriografijoje išsakytą tezę, kad Žalgirio mūšis nebuvo svarbi istorinė tema tarpukariu [27, 86]. Stipriai išsiskiria XIX a. lietuvių vyskupų

6 lentelė. Lietuvos istorijos temų ir asmenybių (XIII–XIX a.) pasiskirstymas

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Kalbos ir literatūros mokslai													
<i>Archivum Philologicum</i>	1								7				
<i>Darbai ir dienos</i>								1		1			
<i>Tauta ir žodis</i>		1					3		1			3	12
Filosofija ir religija													
<i>Eranus</i>													
<i>Logos</i>													
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>							1		1				2
<i>Soter</i>	1									1			8
Istorija													
<i>Karo archyvas</i>					1						2		39
<i>Lietuvos praeitis</i>		1	1			3						1	2
<i>Mūsų senovė</i>	1						12	4	5	2	1	31	47
<i>Praeitis</i>	9	1											2
<i>Senovė</i>	2		1				1						1
Teisė ir ekonomika													
<i>Ekonomika</i>													9
<i>Teisė</i>											2	1	14
<i>Teisių fakulteto darbai</i>											1	2	1
Etnologija													
<i>Mūsų tautosaka</i>											1		4
<i>Tautosakos darbai</i>													6
Kiti leidiniai													
<i>Athenaeum</i>	5	2		1					1			2	3
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>													1
<i>Lietuvių tauta</i>	1	1			1		1	1		7	1		13
Iš viso	20	6	2	1	2	3	18	6	15	11	8	40	164

1 – Vytautas Didysis; 2 – Kęstutis; 3 – Gediminas; 4 – Lietuvos krikštas; 5 – Žalgirio mūšis; 6 – unijos (Liublino, Horodlės, Krėvos); 7 – Motiejus Valančius; 8 – Simonas Daukantas; 9 – Antanas Baranauskas; 10 – Jonas Basanavičius; 11 – baudžiava; 12 – spaudos draudimas; 13 – Lietuvos regionų (apskričių, miestų arba kaimų) istorija

aprašymų skaičius – Motiejaus Valančiaus ir Antano Baranausko veikla dažnai pristatyta ne tik katalikiškoje spaudoje, bet ir kalbotyros leidiniuose bei *Mūsų senovėje*. Nesvarbus mokslinei periodikai buvo ir Lietuvos krikštas, 1937 m. vykęs jubiliejus, nepaisant to, kad

anuomet ėjo bent 15 mokslinių leidinių, aktualus jis buvo tik *Athenaeum*. Menkai moksliniuose leidiniuose pristatytos Lietuvos ir Lenkijos unijos (Liublino unija keliskart aprašyta *Lietuvos praeityje*) [21; 38; 2]. Istoriografijoje pastebimas skirtingas M. Valančiaus ir S. Daukanto idėjų, jų atminimo paminėjimas įvairiuose pasaulėžiūriniuose kontekstuose [5, 312], mokslinėje spaudoje tokių skirtumų visai nepastebėta – leidiniuose dažniausiai aprašytos abi asmenybės, o ne kuri viena. Tik Jono Basanavičiaus biografija daugiau aktualizuota *Lietuvių tautoje*, tačiau tai suprantama dėl asmens indėlio į šio tęstinio leidinio ir visos Lietuvių mokslo draugijos kūrimąsi. 6 lentelėje pateiktos populiarios Lietuvos istorijos asmenybės ir temos tesudarė 15–16 % visų atrinktų Lietuvos istorijos tekstų, todėl verta pabrėžti kiekybiškai menką šios leidinių grupės domėjimąsi visuomenėje paplitusiais Lietuvos istoriniais vaizdiniais.

Išimtimi tampa gausiausia tekstų grupė – Lietuvos regionų istorijos siužetai, rūpėję didesnei daliai leidinių. Į šią kategoriją įtraukti tekstai, analizuojantys Lietuvos miestų, kaimų ar didesnių etnografinių regionų praeitį. Šios tematikos tekstų daugiausiai aptikta istorijos mokslo leidiniuose (ypač *Mūsų senovėje* ir *Karo archyve*) ir *Lietuvių tautoje*, gana daug jų etnografijos mokslo periodikoje ir žurnaluose *Teisė* bei *Tauta ir žodis*. Šio tipo tekstai tautinio atgimimo laikotarpiu atliko svarbią kraštotyros edukacijos funkciją, tačiau tarpukariu apsiribojimas konkrečia teritorija greičiau jau rodė publikuojamo tyrimo geografines ribas, o ne ankstyvesnį, romantizmui būdingą, imperatyvą skaitytojui pažinti lietuviškų žemių praeitį, jų kaitą [11, 97].

CHRONOLOGINIS ISTORINIŲ TEKSTŲ PASISKIRSTYMAS: LIETUVA

Tyrimė pateikiamos dvi atskiros lentelės, skirtos Lietuvos ir užsienio šalių istorijos epochoms. Iš pradžių patyrinėkime Lietuvos atvejį (7 lentelė). Tendencija aiški: kuo artimesnė epocha, tuo daugiau tekstų jai skirta aptarti. Bent 38 % visų tekstų parašyta apie XX a. pradžią, ir dažno istorijos tyrėjo tikriausiai net nelaikomi istorijos tyrimo objektu. Šis amžius Lietuvos istorijoje analizuotas bent penkiuose leidiniuose. XX a. istorija buvo suinteresuoti ne tik socialiniai mokslai ar visuomeninio pobūdžio žurnalai, bet ir specializuoti istoriniai leidiniai – *Karo archyvas*, daug dėmesio skyręs Pirmojo pasaulinio karo įvykiams aprašyti, ir *Mūsų senovė*, kurioje detalai nagrinėti ir prieškarinio lietuvių tautinio judėjimo įvykiai. Išskirtinai daug dėmesio XX a. Lietuvai (beveik 60 % visų Lietuvos istorijos tekstų) skyrė *LKMA SD*, kuriame daugiausia rašyta apie tarpukario Lietuvos rašytojus ir mokslininkus. Toks domėjimasis paskutinių dešimtmečių temomis, ko gero, pastebėtas ir dabartinėje spaudoje. Vienas iš mokslo aktualumo svėrtų – kad ilgesni tęstiniai procesai ar su dabartimi glaudesni ryšį turintys fenomenai dažniau nei senesnės epochos taptų tyrimų objektu.

XIX a. Lietuvos istorijoje vaizduotas dažniau nei bet kuri epocha iki tol ir sudarė apie 31 % visų Lietuvos istorijos tekstų. Ši epocha daugiausia domino *Lietuvių tautą*, kalbotyros žurnalą *Tauta ir žodis*, literatūrai skirtą *Darbai ir dienos*, tautosakai skirtą *Mūsų tautosaka* ir *Teisių fakulteto darbus*. Iš istorinių leidinių tik *Mūsų senovėje* minėta epocha buvo prioritetingė ir apėmė daugiau nei pusę visų tekstų. Vyravo kelios temos: Lietuvos raštijos istorija, kuri atskleista per žymesnių rašytojų ir poetų biografijas bei konkrečių išlikusių šaltinių apžvalgą (ši tema dažna kalbotyros leidiniuose), spaudos draudimo laikotarpis, 1830–1931 m. ir 1863–1864 m. sukilimai (svarbiausia tema *Karo archyvui*), svarbesnių XIX a. asmenybių biografijos. Vėlesnė periodika rodo išskirtinį domėjimąsi XIX a. Lietuva kaip tuometinės Lietuvos valstybės ir tautos ištakomis. Šios epochos tekstų

7 lentelė. Chronologinis Lietuvos istorijos tekstų pasiskirstymas

	1	2	3	4	5
Kalbos ir literatūros mokslai					
<i>Archivum Philologicum</i>		2	18	9	7
<i>Darbai ir dienos</i>		1	1	10	4
<i>Tauta ir žodis</i>	12	3	23	38	8
Filosofija ir religija					
<i>Eranus</i>					
<i>Logos</i>			2		3
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvaziavimo darbai</i>	1	1		6	21
<i>Soter</i>		8	7	1	12
Istorija					
<i>Karo archyvas</i>		5	4	22	105
<i>Lietuvos praeitis</i>	4	8	15	4	6
<i>Mūsų senovė</i>	11	7	10	132	68
<i>Praeitis</i>	2	15	6	4	8
<i>Senovė</i>	1	4	1	4	1
Teisė ir ekonomika					
<i>Ekonomika</i>		1	5	12	27
<i>Teisė</i>		4	5	10	64
<i>Teisių fakulteto darbai</i>		2	4	8	1
Etnologija					
<i>Mūsų tautosaka</i>	1	3	1	8	4
<i>Tautosakos darbai</i>					14
Kiti leidiniai					
<i>Athenaeum</i>		12	5	12	12
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>		1	2	2	1
<i>Lietuvių tauta</i>	20	7	14	27	16
Iš viso	52	84	213	309	382

1 – proistorė (iki XII a.); 2 – viduramžiai (XIII–XV a.); 3 – Abiejų Tautų Respublika (XVI–XVIII a.); 4 – XIX a.; 5 – XX a. pr.

gausa patvirtina A. Gaigalaitės teiginį apie šio laikotarpio svarbą, tačiau visai neatitinka P. Lasinsko apibrėžto tarpukario istorikų interesų lauko, kur XIX a. tyrimai pateikiami kaip dominę tik kelis profesionalus ir analizuoti tik socialinės ir istoriografijos istorijos tyrimuose [23, 150–285].

Gausus atrodo ir Abiejų Tautų Respublikos (toliau – ATR) laikotarpio pristatymas, sudaręs apie 21 % visų Lietuvos istorijos tekstų. Daugiausia jis aprašytas *Archivum Philologicum* ir *Lietuvos praeitis*, tačiau ir kituose leidiniuose tai buvo santykinai svarbi epocha.

Dažniausios temos – tai ankstyvoji lietuvių raštija (M. Mažvydo ir M. Daukšos asmenybės), Lietuvos ATR laikų vyskupai ir socialinės bei politinės istorijos siužetai. Toks kiekybinis pasiskirstymas, ypač įvertinant ir tai, kad istorijos mokslo leidiniai ATR epochai skyrė panašiai dėmesio kaip ir viduramžiams, verčia suabejoti ankstesnėse apžvalgose teigtu tik dviejų epochų dominavimu – Lietuvos ir Lenkijos bendros valstybės laikotarpis nebuvo ignoruojamas bendrame mokslinės spaudos istoriniame pasakojime.

Viduramžių epocha Lietuvos moksliniuose leidiniuose sudarė apie 8 % visų Lietuvos istorijos tekstų. Šis laikotarpis dažniausiai aprašomas istorijos mokslo leidiniuose. Apie viduramžius *Praeityje* rašyta daugiau nei apie kitas epochas, taip pat verta paminėti *Senovę* ir *Athenaeum*, kuriuose ši epocha buvo viena iš dažnesnių tekstų temų. Socialinių mokslų, kalbotyros, etnologijos ir daugelyje filosofijos ir religijos leidinių (išskyrus *Soter*) apie Lietuvos viduramžius beveik nerašyta. Dažniausia viduramžių laikų tema – politinė istorija, kurioje ypatingą vietą užėmė Vytauto Didžiojo figūra ir kiti kunigaikščiai, ją randame beveik visuose istorijos mokslo leidiniuose. Šitoks viduramžių epochos vaizdinys nekvestionuoja tarpukario visuomenėje vyravusio Maironio istorinio pasakojimo (vėliau kiek pakoreguoto A. Šapokos), kur viduramžiams suteikiama išskirtinė aukso amžiaus vieta [10, 404–406]. Aptariami leidiniai yra moksliniai ir neatspindi pagrindinių visuomenės nuostatų, be to, yra tikimybė, jog dauguma į tyrimą įtrauktų tekstų tarpusavyje nekonstruoja jokio vientiso istorinio pasakojimo.

Mažiausiai mokslinėje spaudoje rašyta apie Lietuvos priešistorę. Šios epochos aprašymai sudarė apie 5 % visų atvejų. Šis skaičius, turint galvoje, kad apie archeologiją rašyta 26 tekstuose, o moksliniams tyrimams nebuvo šaltinių, yra suprantamas. Aprašomą epochą dominusius leidinius galima suskirstyti į kelias grupes: kalbotyros leidiniai domėjosi lietuvių ir baltų prokalbe, istoriniai leidiniai dažniau aprašė baltų genčių istoriją ir naujesnius archeologinius atradimus iš šio laikotarpio, o *Lietuvių tautoje* J. Basanavičiaus deka daug vietos skirta lietuvių kilmės teorijai ir priešistorės hipotezėmis paremtiems mitams. Jei beveik visiems leidiniams ši epocha buvo santykinai nesvarbi, tai išimtimi galima laikyti du leidinius – *Lietuvių tautą* ir *Mūsų senovę*, kuriuose priešistorė kiekybiškai buvo svarbesnė už viduramžius ar ATR laikus.

Pagal Lietuvos chronologiją leidinius galima suskirstyti į grupes. 1. Prezantaciniai: juose nerašoma apie priešistorę, tėra keli tekstai apie viduramžius ir ATR laikus, truputį daugiau tekstų, skirtų XIX a., ir didžiausia istorinių tekstų dalis (daugiau nei 50 %) apima paskutinių 30 metų laikotarpį. Šiai kategorijai galima priskirti *Ekonomiką*, *Teisę*, *Karo archyvą*, *LKMA SD*, *Tautosakos darbus*. 2. Orientuoti į XIX a.: šiuose leidiniuose gausiausia tekstų dalis yra apie XIX a., truputį mažiau dėmesio skiriama XX a., ATR laikai ir viduramžiai aprašomi itin retai. Šiai grupei galima priskirti leidinius *Darbai ir dienos*, *Tauta ir žodis*, *Mūsų tautosaka*, *HMFR*, *Visuomenė*, geriausias šios grupės pavyzdys – *Mūsų senovė*. 3. LDK ir ATR istorija besidomintys leidiniai, daugmaž atitinkantys ir profesionalių istorikų interesų kanoną [23, 172–198], kuriuose daug dėmesio skiriama laikotarpiams iki XIX amžiaus. Prie tokių galima priskirti istorinius leidinius *Praeitis*, *Senovė*, *Lietuvos praeitis*, religijos mokslo žurnalą *Soter*, kalbotyros leidinį *Archivum Philologicum*, *Lietuvių tautą*, kiek mažiau *Tautą ir žodį*, *Athenaeum*.

CHRONOLOGINIS ISTORINIŲ TEKSTŲ PASISKIRSTYMAS: UŽSIENIO ŠALYS

Užsienio šalių istorija (8 lentelė) chronologiškai pasiskirsto ne taip tolygiai kaip Lietuvos ir beveik pusė (49 %) visų tekstų yra skirti XX amžiui. Kaip ir Lietuvos istorijos atveju, ši

8 lentelė. Chronologinis užsienio šalių istorijos tekstų pasiskirstymas

	1	2	3	4	5
Kalbos ir literatūros mokslai					
<i>Archivum Philologicum</i>	13	1	2	2	1
<i>Darbai ir dienos</i>	2	2	2	6	1
<i>Tauta ir žodis</i>	7	1	5	1	6
Filosofija ir religija					
<i>Eranus</i>	1		1	1	2
<i>Logos</i>	20	5	25	16	37
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>		2	1	2	6
<i>Soter</i>	55	12	3	4	144
Istorija					
<i>Karo archyvas</i>		1	1	6	45
<i>Lietuvos praeitis</i>		2	4	2	2
<i>Mūsų senovė</i>				5	5
<i>Praeitis</i>		4		1	
<i>Senovė</i>	2	2		1	
Teisė ir ekonomika					
<i>Ekonomika</i>		2	13	44	73
<i>Teisė</i>	11	2	6	18	58
<i>Teisių fakulteto darbai</i>	1	1	3	5	2
Etnologija					
<i>Mūsų tautosaka</i>				4	1
<i>Tautosakos darbai</i>	1			1	4
Kiti leidiniai					
<i>Athenaeum</i>		3	3	7	
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>	7	5	4	3	1
<i>Lietuvių tauta</i>	1	1		1	
Iš viso	121	46	73	130	388

1 – antika (iki V a.); 2 – viduramžiai (VI–XV a.); 3 – naujieji amžiai (XVI–XVIII a.); 4 – XIX a.; 5 – XX a. pr.

epocha labiausiai rūpėjo daliai leidinių (8 iš 20). Gausiausiai jos reiškiniai aprašyti kiekybiškai ryškiausiuose leidiniuose *Soter*, *Logos*, *Ekonomika*, *Teisė*, *Karo archyvas*. XX a. istorijoje daugiausia dėmesio buvo skiriama užsienio šalių mokslininkų biografijoms (tai ypač būdinga filosofijos ir religijos leidiniams) arba specifinei leidinio temai (teisės, ekonomikos ar karo istorijai). Be Pirmuoju pasauliniu karu susidomėjusio *Karo archyvo* ar užsienio valstybėms priklausiusiomis Lietuvos etninėmis teritorijomis suinteresuotos *Mūsų senovės*, kitoje istorijos mokslų periodikoje XX a. istorija visai neregūravo.

XIX a. sudarė apie 16 % visų užsienio istorijos tekstų ir tai buvo antra grupė pagal dažnumą; ši epocha labiausiai rūpėjo socialiniams mokslams. Aprašomos temos beveik tokios pat kaip ir XX a.: asmenybių biografijos – daugiausia mokslininkų, dvasininkų, rašytojų, socialinės problemos. *Darbai ir dienos* daugiau dėmesio skyrė šio amžiaus rašytojų ir poetų biografijoms, istorijos mokslo leidiniai nerodė didesnio susidomėjimo aptariama epocha, dalis tekstų buvo įvairių užsienio tyrimų recenzijos. Didesnį interesą parodė *Karo archyvas*, kuriam labiau rūpėjo Napoleono epocha, ir *Mūsų senovė* (aprašyti tik įvykiai ir regionai, labiau susiję su XIX a. Lietuva).

Naujųjų amžių istorija skurdesnė – ji tesudarė 9 % tekstų. Apie šią epochą daugiau rašė vos vienas leidinys (*Lietuvos praeitis*), tačiau ir jo tekstai – beveik vien užsienio istorikų (daugiausia lenkų, čekų ir vokiečių) monografijų recenzijos, o ne autentiški tyrimai. Daugiau apie šį laikotarpį rašė *Teisė*, ji labiau orientavosi į socialinę ir teisės istoriją (išskirtinis dėmesys Skandinavijos šalims pastebėtas ir istoriografijoje [12, 113], leidinyje yra panašių tekstų ir apie kitas Europos šalis).

Mažiausiai tekstų randama apie viduramžius (beveik 6 % visų tekstų), daugumai leidinių šis laikotarpis buvo visiškai neaktualus. Apie viduramžius daugiau rašyta *HMFR*, tačiau labiausiai dėl Levo Karsavino *Europos kultūros istorijos*. Išskirtinė šiuo atveju *Praeitis*, kurioje ši užsienio istorijos epocha yra prioritetingė. Leidinyje daugiausia kalbama apie viduramžių laikais Lietuvą aplankiusius ir ją aprašiusius užsieniečius [18; 19; 39]. Apskritai mokslinėje spaudoje apie viduramžius (ne Lietuvoje) daugiausia rašė tik religinės pakraipos leidiniai (*Soter, Logos*), kuriems rūpėjo šios epochos šventieji, filosofai, popiežiai, o istorijos mokslas didesnį interesą siejo su galimybe pateikti objektyvesnį Lietuvos viduramžių vaizdinį.

Antikos laikų istorija sudarė apie 15 % visų tekstų. Bent penkiuose leidiniuose tai buvo dažniausiai aprašyta istorinė epocha, ji itin svarbi buvo religijos ir filosofijos mokslų leidiniams. Socialiniuose moksluose išsiskiria *Teisė* – joje šiek tiek rašyta apie Romos imperijos ir Senojo testamento laikų teisėkūrą. Kalbotyros atveju šiai epochai priskiriama indoeuropiečių prokalbės analizė. O *Soter*, atmetus XX a. religijotyros ir archeologijos mokslininkų pristatymą, tekstai apie antikos laikus sudaro didžiausią mokslinių straipsnių dalį. Leidinyje ši epocha aptarta itin plačiai – analizuota ne tik ankstyvosios krikščionybės ar žydų istorija, bet ir įvairios Artimųjų Rytų religijos. Kaip pastebima istoriografijoje, *Soter* pateikė bene objektyviausią antikos laikų religijos vaizdinį to meto Lietuvoje [30, 20]. Iš kitų humanitarinių leidinių dėmesiu antikai išsiskiria *HMFR*: leidinyje dažniau publikuoti tekstai apie Senovės Graikiją, jos kultūrą, filosofus, šiai epochai priskirtos Jurgio Baltrušaičio ir Marijos Rudzinskaitės-Arcimavičienės studijos.

Kaip ir Lietuvos istorijos atveju, užsienio istorijos tekstus pagal chronologiją suskirsytysime į kelias grupes. 1. Prezentacinę grupę (čia absoliuti dauguma tekstų skirta XX a., o senesni nei XIX a. laikai beveik neaprašomi) sudarė 5 leidiniai: *LKMA SD, Karo archyvas, Ekonomika, Teisė, Tautosakos darbai*. Prie šios grupės, atsižvelgiant į žurnalo leidybos laikotarpį, verta priskirti ir *Mūsų senovę* bei *TFD*. 2. Apie naujuosius amžius ir viduramžius rašę leidiniai, kuriuose daugiau dėmesio rodoma kuriai nors iš šių epochų, tačiau beveik nerašoma apie antikos laikotarpį. Tai – *Praeitis, Lietuvos praeitis*, iš dalies *Athenaeum, Darbai ir dienos*. 3. Antikos istoriją analizuojantys tekstai. Charakteringiausias šios grupės leidinys žurnalas *Soter*; čia galima priskirti kalbotyros leidinius *Tauta ir Žodis, Archivum Philologicum*, humanitarinių mokslų leidinius *HMFR, Senovė*.

UŽSIENIO ŠALIŲ ISTORIJS GEOGRAFIJA

Akademiniuose leidiniuose aprašoma nedaugelio užsienio šalių praeitis (9 lentelė). Nors būta tekstų, analizavusių į lentelę neįtrauktus regionus (jie pateko į kategoriją „kita“), bet

9 lentelė. Užsienio šalių istorijai skirtų tekstų pasiskirstymas pagal šalis

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Kalbos ir literatūros mokslai													
<i>Archivum Philologicum</i>	1	1	6		6	1					3		3
<i>Darbai ir dienos</i>	2			8	1	2							2
<i>Tauta ir žodis</i>			3	1	15	1							11
Filosofija ir religija													
<i>Eranus</i>					2	2							7
<i>Logos</i>	2		13	1	44	13	3	1		1		11	24
<i>Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai</i>					1	1							12
<i>Soter</i>	2		17	1	57	32	27	5	1	2	28	5	57
Istorija													
<i>Karo archyvas</i>	5			18	25	4		1	3	1			
<i>Lietuvos praeitis</i>	6	6		2	3	2	1						2
<i>Mūsų senovė</i>	6			3					2				
<i>Praeitis</i>	1				3	1			1				2
<i>Senovė</i>					2	1			4		1		1
Teisė ir ekonomika													
<i>Ekonomika</i>	9	4	4	7	22	17	12	4	4	2	1		42
<i>Teisė</i>	10	17	9	8	9	10	3	6	8	2	3		26
<i>Teisių fakulteto darbai</i>		1	1		3	2				1			4
Etnologija													
<i>Mūsų tautosaka</i>	2				1								3
<i>Tautosakos darbai</i>	2								1				1
Kiti leidiniai													
<i>Athenaeum</i>	3			2	8	1			3				1
<i>Humanitarinių mokslų fakulteto raštai</i>				3	2	3				1	1	3	8
<i>Lietuvių tauta</i>					1	1							1
Iš viso	44	39	50	55	204	94	46	17	27	10	37	19	201

1 – Lenkija; 2 – Latvija, Estija ir Suomija; 3 – Italija ir Vatikanas; 4 – Rusija ir SSRS; 5 – Vokietija, Austrija ir Šveicarija; 6 – Prancūzija; 7 – Anglija ir Airija; 8 – Amerikos žemynų valstybės; 9 – Skandinavijos šalys; 10 – Vidurio Rytų Europos valstybės (Čekija, Vengrija); 11 – Azijos valstybės; 12 – Graikija; 13 – kitos

šie nesudarė didesnės grupės. Dauguma užsienio šalių istoriją aprašiusių tekstų yra apie valstybes ar regionus, kurie yra arba Lietuvos tuometiniai, arba istoriniai kaimynai, arba tai įtakingiausios Vakarų Europos šalys.

Tik keturiuose leidiniuose aprašytos beveik visos išskirtos šalys – tai filosofijos, religijos, ekonomikos ir teisės žurnalai, daugiausia dėmesio skyrę užsienio, o ne Lietuvos istorijai ir pasižymėję gausiomis publikacijomis apie istorinę praeitį. Kitais atvejais dažniau aprašomos tik kelios išskirtos šalys, ir tai rodo tam tikrą mokslinės spaudos tendenciją. Akademinuose leidiniuose daugiausia aprašytos vokiškai kalbančios Europos valstybės, dažniausiai Vokietija. Tai ryškiausia užsienio šalių istorijos tekstų grupė kalbotyros, filosofijos, religijos, ekonomikos ir kituose humanitarinių mokslų leidiniuose. Vokietijos mokslas tarpukariu buvo vienas įtakingiausių Europoje, į jį orientavosi ir dauguma akademikų Lietuvoje; vokiečių kalba labiausiai buvo paplitusi mokyklose iki 1930-ųjų, tad šios šalies praeities aprašymo dažnumas nestebina. Tekstai apie Prancūzijos praeitį, nors tai ir antra didžiausia grupė, daugiau nei perpus menkesnė nei Vokietijos. Ir nors 4-ajame dešimtmetyje vyko prancūzų kultūros sklaida švietime, akademinuose leidiniuose didesnis šios šalies praeities reprezentavimas neatsispindi [45, 97]. Nė viename išskirtame leidinyje istoriniai tekstai apie Prancūziją nėra dominuojantys, vis dėlto didesnis susidomėjimas pastebimas filosofijos, religijos bei socialinių mokslų spaudoje.

Dalis lentelėje pateiktų šalių ar regionų aprašyta panašiu dažnumu, jų praeitimi domėjosi skirtingi leidiniai. Rusijos arba SSRS vaizdavimas dažniau aptinkamas socialinių mokslų spaudoje ir *Karo archyve*. Tik literatūros istorijai skirtame leidinyje *Darbai ir dienos* ši šalis aprašyta dažniausiai. Italijos ir Romos imperijos praeities aprašymai dažniausi filosofijos ir religijos mokslų periodikoje, daugiau dėmesio šiam regionui teikė žurnalai *Teisė* ir *Archivum Philologicum*. Anglijos praeitis rūpėjo tik *Soter* ir *Ekonomikai*: pirmu atveju tai buvo anglų akademikų biografijos, antru – anglų ekonomikos klasikų ir jų idėjų analizė. Dėl ilgametės bendros istorijos Lenkijos praeitis daugiausia domino istorijos mokslo leidinius, daugiau dėmesio šiai šaliai pastebima ir socialinių mokslų spaudoje. Baltijos šalių praeities aprašymai, nors buvo paplitę kultūrinėje ir visuomeninėje spaudoje, akademinėje spaudoje domino tik socialinių mokslų, etnologijos ir kelis istorijos leidinius. Išskirtinai gausus tekstų skaičius *Teisėje* daugiausia buvo susijęs su Latvijos ir Estijos teisine raida 2–3-iajame dešimtmetyje, ypač kalbant apie bendrų sutarčių su Lietuvą sudarymą, tad toks interesas greičiau rodo tuometines visuomenės problemas nei rimtesnį žurnalo istorinį interesą. Azijos ir Graikijos kategorijos šiame sąrašė pateiktos dėl santykinai didelio filosofijos ir religijos mokslų intereso, kitur šie regionai aprašyti itin retai. Kiek dažniau ir daugiau skirtingi leidiniai rašė apie Skandinavijos šalių praeitį, kuri rūpėjo teisės, ekonomikos ir istorijos mokslams. Itin retai pasitaikė JAV ir kitų Amerikos žemynų valstybių praeities aprašymai: į *Soter* ši šalis pateko dėl kelių JAV akademikų biografijų, ir tik socialiniuose moksluose, dažniausiai recenzijose, pristatyta JAV ekonominė ar teisinė raida (kitoms Amerikos šalims dėmesio beveik neskirta). Rečiausiai aprašytos Vidurio Europos šalys, neturinčios sienų su Lietuva, – vos keli tekstai rasti apie Čekiją XIX–XX amžiuje.

IŠVADOS

1. Humanitarinių ir socialinių mokslų periodinėje spaudoje 1907–1941 m. beveik pusė visų publikuotų tekstų buvo istorinio pobūdžio – 20-yje analizuotų leidinių jie sudarė nuo 21 iki 100 % publikacijų. Dauguma šių tekstų buvo straipsniai (apie 70 %), taip pat nemažai publikuota recenzijų, istorinių šaltinių, kelios bibliografijos ir didelės apimties

studijos atskirame leidinyje. Istorinio pobūdžio tekstų skaičius aprašomu laikotarpiu aki-vaizdžiai išaugo du kartus – atkūrus nepriklausomybę ir 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje, kai padaugėjo ir akademinų leidinių.

2. Humanitarinių ir socialinių mokslų spaudoje išskiriami istoriniai tekstai apie Lietuvos ir užsienio praeitį. Nors Lietuvos praeitis analizuota kiek dažniau (apie 60 % visų istorinių tekstų), leidiniuose dažniausiai susitelkta į vieną kurią grupę. Filosofijos, religijos, teisės, ekonomikos, literatūros mokslų leidiniuose daugiau rašyta apie užsienio praeitį, o istorijos, kalbotyros, etnologijos ir dalis kitų humanitarinių mokslų leidinių dažniau aprašė Lietuvą. Daugiausia tekstų skirta šių užsienio šalių praeičiai (nuo dažniausių iki rečiausių): Vokietijos, Prancūzijos, Rusijos, Italijos, Anglijos, Lenkijos, Baltijos šalių. Beveik neminimos valstybės už Europos ribų, nedidelės išimtys teiktos tik JAV ir kai kurioms Azijos valstybėms ar regionams.

3. Istorinių tekstų teminis pasiskirstymas rodo, jog dažniausiai buvo publikuotos XIX–XX a. asmenybių biografijos, socialinė ir kultūrinė bei politinė istorijos. Tačiau leidinių grupės atskleidė ir specifinius interesus: kalbotyros mokslų leidiniuose dažniau analizuota kalbos, literatūros ir folkloro, tautosakos istorijos; filosofijos ir religijos leidiniuose daugiau nei kitur skirta dėmesio krikščionybės ir nekrikščioniškų religijų, mokslo ir literatūros istorijoms; istorijos mokslo leidiniai daugiau dėmesio skyrė politinei ir socialinei istorijai, taip pat krikščionybės ir mokslo istorijai; teisės ir ekonomikos leidiniuose daugiausia susitelkta į teisės, ekonomikos, socialinę ir kultūros, politinę ir mokslo istorijas; etnologijos leidiniuose istorijai skirta mažiausiai vietos, rašyta tik apie tautosaką ir folklorą praeityje bei socialinę istoriją. Kiti leidiniai: *Atheanum* praeities aprašymo tendencijomis buvo panašesnis į istorijos mokslo leidinius, *Lietuvių tauta* – į kalbotyros ir istorijos mokslų, *HMFR* dėl menko dėmesio Lietuvos praeičiai ir politinei istorijai, bet didesnio intereso religijai ir literatūrai buvo artimesnis religijos ir filosofijos mokslų leidiniam. Lietuvos istorinių reiškinių ir asmenybių kiekybinė apžvalga rodo, jog tik spaudos draudimo laikų ir paskirų Lietuvos regionų (miestų ar kaimų) aprašymai buvo plačiau paplitę akademinėje spaudoje, o Lietuvos kunigaikščių aktualizavimas daugiausia būdingas tik kai kuriems istorijos ir humanitarinių mokslų leidiniams ir buvo kiekybiškai gana skurdus, daugiau dėmesio skirta XIX a. tautinio atgimimo veikėjų biografijoms. Tekstų apie Lietuvą ir užsienį chronologinis pasiskirstymas rodo, jog dauguma tekstų apėmė artimiausius laikus (beveik pusė tekstų apie užsienį buvo skirta XX a.), tačiau jei Lietuvos istorijai skirtų tekstų pasiskirstyme matome tam tikrą progresą – kiekviena nauja epocha sulaukė vis didesnio tekstų skaičiaus, tai užsienio šalių atveju nemažai dėmesio teko ir antikos istorijai. Tiek chronologija, tiek aprašytomis temomis akademiniai leidiniai stipriai skiriasi, tad net ir istorijos mokslo atveju bendro istorinio pasakojimo prielaidą verta patikrinti.

Gauta 2021 04 23

Priimta 2021 09 25

Literatūra ir šaltiniai

- [1] ALEKNA, Antanas. Vyskupas Valančius ir 1863 m. Manifestacijos. *Mūsų senovė*, 1921, Nr. 1, p. 22–33.
- [2] AVIŽIONIS, Konstantinas. A. Šapoka. Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino Unijos. *Lietuvos praeitis*, 1940, t. 1, sąs. 1, p. 325–330.
- [3] BAKONIS, Evaldas. Lietuvos istorijos draugija 1929–1940 metais. *Mūsų praeitis*, 1990, Nr. 1, p. 4–19.

- [4] BŪGA, Kazimieras. Pratarė. *Tauta ir žodis*, 1923, kn. 1 [puslapiai nenumeruoti].
- [5] DEMENTAVIČIUS, Justinas. *Tarp ūkininko ir piliečio: modernėjančios Lietuvos politinės minties istorija*. Lietuvos istorijos institutas, 2015, 352 p.
- [6] *Ekonomika*, 1935, Nr. 1, p. 1.
- [7] FULDA, Daniel. Historiographic Narration, 2014. *The Living Handbook of Narratology*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/historiographic-narration> [žiūrėta 2021 04 10].
- [8] GAIGALAITĖ, Aldona. Mokslinė istorinė periodika nepriklausomoje Lietuvoje (1921–1940). *Istorija*, 2009, t. 75, Nr. 3, p. 40–51.
- [9] GEČIONIS, Vidas. Kauno humanitarų akademinės bendruomenės leidybinė veikla 1922–1939 m. Magistro darbas. Vilniaus pedagoginis universitetas, 2011, 121 p.
- [10] GIEDA, Aurelijus. Istoriofografija ir visuomenė: istorija, istoriko profesijos ir istorinės kultūros aspektai Lietuvoje, 1904–1940 m. Daktaro disertacija. VU, 2013, 482 p.
- [11] GIEDA, Aurelijus. *Manifestuojanti Klėja. Istorikai ir istorija Lietuvoje 1883–1940 metais*. Vilniaus universiteto leidykla, 2017, 640 p.
- [12] GRIGARAVIČIŪTĖ, Sandra. Skandinavijos istorija lietuvių periodikoje 1918–1940 metais. *Visuotinė istorija Lietuvos kultūroje: tyrimai ir problemos*. Vilnius: Versus Aureus, 2004, p. 109–121.
- [13] JAKULEVIČIUS, Aivaras. Teologijos-filosofijos fakultetas Vytauto Didžiojo universitete 1922–1940 m. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2005, t. 26, p. 183–215.
- [14] JOKUBAUSKAS, Vytautas. Karo istorija tarpukariu Lietuvoje ir dvi Karo mokslų draugijos (1921–1933 m.). *Istorija*, 2018, Nr. 112, p. 33–66.
- [15] JOKUBAUSKAS, Vytautas. Periodinio leidinio turinio kiekybinė analizė: 1920–1940 m. „Trimito“ atvejis. *Istorija*, 2019, Nr. 116, p. 78–108.
- [16] JUZEFOVIČIUS, Romas. Lietuvos lituanistinės mokslo draugijos: organizacinio modelio bruožai XX a. 3–4 dešimtmetyje. *Lietuvos istorijos metraštis*. 2003/2, 2005, p. 65–76.
- [17] JUZEFOVIČIUS, Romas. Lituanistinių mokslų institucionalizavimas 1939–1955 m.: kultūrologinio diskurso bruožai. *Lituanistica*, 2019, Nr. 2 (116), p. 88–103.
- [18] KLIMAS, Petras. Ambrosio Contarini. Venecijos ambasadorius Lietuvoje (1474–1477). *Praeitis*, 1933, t. 2, p. 158–182.
- [19] KLIMAS, Petras. Ghillebert de Lannoy. Dvi jo kelionės Lietuvon Vytauto Didžiojo laikais (1413–1414 ir 1421 metais). *Praeitis*, 1933, t. 2, p. 94–157.
- [20] KRUTULYS, Titas. Istoriniai straipsniai lietuvių periodinėje spaudoje 1904–1918 m.: kiekybinė apžvalga. *Lituanistica*, 2020, Nr. 3 (121), p. 203–216.
- [21] LAPPO, Ivan. Lietuvos seimas ir Liublino unija. *Lietuvos praeitis*, 1950, t. 1, sąs.1, p. 77–100.
- [22] LASINSKAS, Povilas. Istorijos publikacijos Vytauto Didžiojo universiteto leidiniuose. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2003, t. 2, p. 127–148.
- [23] LASINSKAS, Povilas. *Istorijos mokslas Vytauto Didžiojo universitete 1922–1940 metais*. Vilnius: Vaga, 2004, 325 p.
- [24] *Lietuvių tauta*, 1908, kn. 1, d. 2, p. 162–312.
- [25] MAČIULIS, Dangiras. Apie dvi propagandines kampanijas XX a. tarpukario Lietuvoje *Interstudia humanitatis*, 2009, Nr. 9, p. 119–138.
- [26] MAČIULIS, Dangiras. Lietuvių kolektyvinę atmintį konstruojantis Vaižgantas. *Colloquia*, 2020, 44, p. 47–64.
- [27] MAČIULIS, Dangiras; PETRAUSKAS, Rimvydas; STALIŪNAS, Darius. *Kas laimėjo Žalgirio mūšį? Istorinio paveldo dalybos Vidurio ir Rytų Europoje*. Vilnius: Mintis, 2012, 296 p.
- [28] MAKSIMAITIS, Mindaugas. Lietuvos universiteto teisių fakultetas: susikūrimas, ieškojimai ir

atradimai. *Teisė*, 2001, t. 39, p. 69–86.

[29] NOREIKA, Dainius. Lietuvos istorijos vaizdiniai žurnale „Židiny“ (1924–1940). *Naujasis židiny-Aidai*, 2008, Nr. 4–5, p. 174–180.

[30] NOREIKA, Dainius. Senovės istorijos žinių sklaida žurnale „Židiny“ 1924–1940 m. *Historia universalis in Lithuania*, 2013, t. 2, p. 7–30.

[31] PAŠKEVIČIŪTĖ-KUNDROTIENĖ, Eglė. LMD leidybinė veikla. *Mokslo ir technikos raida*, 2009, t. 1, Nr. 1, p. 124–138.

[32] PAUKŠTYTĖ-ŠAKNIENĖ, Rasa. Lietuvos etnologijos mokslas XX a. ir XXI a. pradžios periodiniuose ir tęstiniuose leidiniuose. *Istorija*, 2009, Nr. 1 (73), p. 68–76.

[33] PETREIKIS, Tomas. Profesionalioji lietuvių periodika: leidybos ir spaudos 1823–1940 m. raidos istorija. *Lietuvos bibliografija*. B serija: *Periodiniai leidiniai lietuvių kalba, 1823–1940*. D. 1. *Poligrafiniu būdu spausdinti leidiniai*. Kn. 1: A–M. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2018, p. 15–83.

[34] REITELAITIS, J. Liškiaivos monografija. *Mūsų senovė*, 1922, Nr. 3, p. 444–515.

[35] SAFRONOVAS, Vasilijus; JOKUBAUSKAS, Vytautas; VAREIKIS, Vygantas; VITKUS, Hektoras. *Didysis karas visuomenėje ir kultūroje: Lietuva ir Rytų Prūsija*. Klaipėda, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, Klaipėdos universiteto leidykla, 2018, 456 p.

[36] SELENIS, Valdas. Vilniaus istorija XIX–XX a. Vilniaus mokslinėje periodikoje ir tęstiniuose leidiniuose. *Vilniaus istorijos metraštis*, 2007, t. 1, p. 207–227.

[37] Straipsnis. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/straipsnis/> [žiūrėta 2021 04 10].

[38] ŠAPOKA, Adolfas. Bajoriškoji „demokratija“. *Lietuvos praeitis*, 1941, t. 1, sąs. 2, p. 467–540.

[39] ŠAPOKA, Adolfas. Jeronimas Pragiškis ir jo kelionė Lietuvon. *Praeitis*, 1933, t. 2, p. 252–290.

[40] ŠUTINIENĖ, Irena. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldo reikšmės populiariosiose tautinio naratyvo interpretacijose. *Lietuvos istorijos studijos*, 2008, t. 21, p. 102–120.

[41] ŠUTINIENĖ, Irena. Tautos istorijos simboliai Lietuvos gyventojų tautinėje vaizduotėje: herojų įvaizdžiai ir jų kaita. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2009, Nr. 1 (24), p. 40–62.

[42] TYLA, Antanas. Istorija lituanistikos kontekste. *Lituanistika: tradicijos, dabartis, perspektyvos*. Lietuvos istorijos instituto leidykla, 1999, p. 13–30.

[43] VELYKIS, Mykolas. Griunvaldas. *Karo archyvas*, 1925, t. 2, p. 1–44.

[44] *Vytauto Didžiojo universitetas: mokslas ir visuomenė, 1922–2002*. Red. E. Aleksandravičius. Kaunas: VDU leidykla, 2002, 407 p.

[45] VITKAUSKIENĖ, Vilhelmina; VALIUKIENĖ, Vitalija. Prancūzų kalbos paplitimo Lietuvoje istorija ir dabartis. *Historia universalis in Lithuania*, 2015, t. 3, p. 94–110.

TITAS KRUTULYS

Historical Texts in the Periodical Press of Lithuanian Humanities and Social Sciences, 1907–1941: A Quantitative Approach

Summary

In Lithuania, the first half of the twentieth century was the beginning of the Lithuanian scholarly journals. Lithuanian humanities and social sciences, which were held in high esteem by Lithuanian society, were making efforts to reflect both the development of science and research in the country's scientific past and to shed light on some of past events in Lithuania. History, therefore, was an important topic in first scholarly journals. This article is focused on historical texts (articles, reviews, bibliographies, publications of historical sources) in twenty different Lithuanian scholarly journals on history, language, literature, philosophy, religion, ethnology, economics, law, and some other disciplines from 1907 to 1941. The article starts with the first Lithuanian scholarly journal *Lietuvių tauta* and ends with the last historical journal of the interwar period released during the Second World War. It analyses all general sets of texts in the journals. This quantitative research attempts to show the frequency of historical texts in the scientific periodical press, the most common types of texts, the frequency of the publication of these texts during the analysed period, and the type of history (local or foreign) that was more important for each of the journals or serial publications. In addition, this article points to the historical themes and historical periods that used to recur most frequently and to the countries that were represented in historical texts.

The results of the survey show that approximately 49% of all the articles in the surveyed periodical press could be described as historical: such texts comprised from 21 to 100% of all texts in each of the academic journals. The most common type of such texts was the historical article (at least 70% of all texts), followed by the review and the publication of historical sources. The largest number of historical texts was published in the second half of the 1930s and the lowest in the period of 1900s to 1910s and in the second half of the 1920s. The history of Lithuania was represented in 60% of all texts and foreign history in 48% of them. Eight out of 20 analysed scholarly journals demonstrated preference for foreign history rather than local. The most common was the history of Germany, France, Russia, Italy, Poland, England, and the Baltic countries. The most common themes of historical texts in the scholarly periodical press were biographies, social, cultural, and political history. Historical themes were mostly related to different interests of sciences and there were huge differences between these groups. The survey also shows that although Lithuanian medieval history was much less important to almost all scholarly periodical press, it was interesting to the general public, and that some nineteenth-century Lithuanian historical events received more attention. The nineteenth century and the early twentieth century were the most analysed historical periods, but some journals were predominantly interested in ancient history. Some historical and language-related periodicals focused on the medieval and early modern history of Lithuania.

Keywords: Lithuanian periodical press, scholarly journals, historical texts, 1907–1941, humanities and social sciences